

Seksi tuo ja taksi vie – vai miten se nyt oikein olikaan?

Sanna Karkulehto: *Seksin mediamarkkinat*. Gaudeamus, Helsinki 2011. 296 s. ISBN 978-952-495-190-6

Sanna Karkulehdon teos *Seksin mediamarkkinat* käsittelee kaupallisuuden, seksuaalisuuden ja median yhteenkietoutuneisuutta nykykulttuurissa. Hän kutsuu tätä kolminaisuutta seksin mediamarkkinoiksi kysyen, kuinka seksin mediamarkkinat ja sen representaatiot vaikuttavat kulttuuriin ja sen instituutioihin, ihmisiin ja yksilöihin. Millaisia identiteetti-positioita seksin mediamarkkinat tarjoavat, ja miten ne mukauttavat ihmisiä niin yleisellä yhteisöjen ja yhteiskuntien kuin yksityisellä yksilöiden tasolla.

Teos on tarkoitettu media-alan käytännön työhön ja opetukseen koulutuksen eri asteilla. Noin puolet teoksesta on teoreettis-käsitteellistä johdantoa, joka avaa diskursi-analyttistä seksuaalisuustutkimusta, mediatutkimusta, seksiä ja sukupuolta tutkimuskäsitteinä, queer-tutkimuksen ideaa ja metodologiaa sekä johdattaa lyhyesti pornografisten esitysten historiaan. Loput kirjan luvuista tarjoavat esimerkkejä seksin mediamarkkinoiden ilmiöistä. Näitä ilmiöitä ovat median seksimuodonmuutos eli valtamediassa ja erityisesti TV-sarjoissa näkyvä flirttailu ei-heteroseksuaalisuudella, Katriina Lillqvistin *Uralin perhonen* -animaatiosta nousut mediakohu sekä kaupallisen seksin

kuvaukset Sofi Oksasen teoksessa *Baby Jane* ja Essi Henrikssonin *Ilmestys*-kirjassa. Sanna Karkulehto analysoi esimerkkejään pyrkien kuvaamaan sitä, mitä ne kertovat medioiden toiminnasta ja yleisesti seksuaali- ja sukupuolipoliittisesta liikkeestä. Säröistykö, murtuuko heteronormatiivisuus ”toisin tois-tamalla” tai vaihtoehtoisia, purkavia tulkintoja tarjoamalla?

Teoksen lähtökohdaksi todetaan lakonisesti että seksi myy mediassa, seksiä myydään mediassa ja seksillä myydään mediassa. ”Seksi-pitoisten mediasisältöjen ja -esitysten on havaittu myyvän ja markkinoivan tehokkaasti, olipa kyseessä mainos, televisio-ohjelma, elokuva, peli, kirja tai uutinen. Pitäytyminen seksissä on siis helppoa ja kätevää – ja taloudellisesti riskitöntä, turvallista ja järkevää” (s. 9). Toinen teoksen keskeinen teema on seksuaalisuuteen liittyvä kielletyn ja torjutun sekä tunnustetun ja paljastetun välinen pakkomielle-teenomainen dynamiikka. Teos tarkastelee tätä kielletyn ja torjutun seksuaalisuuden toistuvaa paluuta kulttuurisiin diskursseihin ja mediaesityksiin sekä niitä lukuisia keinoja, jolla tätä jatkuvaa liikettä mediakulttuurissa ilmentetään. Paradoksaalisimmillaan torjumi-

sen ja paljastamisen välinen liike näkyy tavassa, jolla marginalisoitu tai kielletty seksuaalisuus julkistetaan ja samalla kesytetään tai kustomoidaan muotoon, joka tekee esityksestä sopivan heteroseksuaalisen mieskatsojan silmään.

Teos käsittelee kaikkia median eri muotoja. Se on sikäli perusteltua, että median välineet ovat yhä vahvemmin yhdentyneet ja keskittyneet sekä omistuksellisesti että toiminnallisesti: yksi media viittaa toiseen mediaan käsitellen sen tuottamia sisältöjä. Käytännössä teos kuitenkin suuntautuu valikoivasti esimerkkien myötä. Teoksen keskeinen käsite on representaatio. Kirja keskittyykin media-representaatioihin ja niiden tutkimukseen.

Seksin mediamarkkinat -teos on hyvin valittujen esimerkkien aarreaitta. Median pornoistuminen konkretisoituu mainonnan analysoinnissa. Se tapa, jolla torjuttu paljastetaan ja kotoutetaan, osoitetaan nostamalla TV:n ohjelmatarjonnasta esille kiintiöhomojen ja -lesbojen esittämisen tavat. Nykymediassa hyväksytty queer on suhteellisen terve, nuori, valkoihoinen, keskiluokkainen, kuluttava, tyylikkäästi pukeutuva, juhliha homo, joka työskentelee ja asuu trendik-

käästi. Kulutuskeskeisinä esitetystä homomiehistä on tehty kulttuurin kapitalisoitumisen, yksilöistymisen, kaupallisen kerskakuluttamisen ja pinnallisuuden symboleita. Karkulehto esittää, että tämä tuottaa jälleen homoseksuaalisesta halusta jotain paheksuttavaa, halua paheksuttuun kerskakulutukseen. Jäin itse kuitenkin miettimään johdopäättöstä. Nimittäin talouden ja kuluttamisen keskeisyyden nousua lähes hegemoniseen asemaan yhteiskunnallisena diskursusina voi kysyä: mihin paheksuttavaan? Kuluttaminenhan on hyve ja kerskakuluttaminen taito! Siten ”pinkki raha” ja tapa, jolla queerius mediassa sidotaan kuluttamiseen vahvistaa rahan ja omistamisen seksikkyyttä tuomalla siihen miellyttävän, radikaalilta vaikuttavan transgressiivisen vivahteen. Eikä edelleenkaan rahan sukupuoli muutu.

Omina lukuinaan teoksessa analysoidaan *Uralin perhosen* vastaanottoa ja siitä noussutta keskustelua sekä teoksia *Baby Jane* ja *Ilmestys*. Hapaiseeko kuva homo-Marskista kenraali Mannerheimin kunniaa? Miksi nukkeanimaatiosta, siis mediaesityksestä, joka jo esitysmuodoltaan on satu, nousi niin vahva kohu? Entä mitä radikaalia on tavassa, jolla lesboparin kautta kuvattu seksikauppa representoi heteroseksuaalisuuden kaupallisen seksin jatkeeksi?

Karkulehdon analyysit perustuvat pitkälle queer-luentaan pyrkien heteronormatiivisuuden purkamiseen. ”Heteronormatiivisuuden liekanarusta on mahdollista irrottautua, kun osoitetaan, ettei edes heteroin heteroseksuaalisuuden toisinto lopulta perustu mihinkään todelliseen, aitoon tai alkuperäiseen” (s. 89). Tämä ajatus toistuu useamman kerran. Kysymys onkin

siitä, miten niin heteronormatiivisuus tarvitsisi tuekseen sen, että se olisi todellinen, aito tai alkuperäinen seksuaalisuus. Ja kuinka niin marginalisoitu tai piilossa oleva seksuaalisuus tai seksi ylipäättään olisi nykykulttuurissa se keskeinen sosiaalista tai symbolista järjestystä uhkaava tekijä. Voisiko pikemminkin olla niin, että pakonomainen seksin ja seksuaalisuuden mediaesitysten toisto suojelee sosiaalista järjestystä. Ehkä elämme jo uudenlaisten tabujen aikaa? Karkulehdon analyysissä *Uralin perhosesta* homo-Marskista puhumisella peitettiin teoksen toinen vahva representatio: lahtari-Marski.

Karkulehto kuvaa median toistoon perustuvaa luonnetta sitoen sen vaikuttamiseen: media vaikuttaa toistamalla. Vastarinta tai muutos voi tapahtua toisin toistamalla. Se on mahdollista, mutta tällä on omat rajansa. Teoksessa analysoidut esimerkit ovat tässä mielessä erittäin kiinnostavia. Ne osoittavat muutoksen mahdollisuutta, joskin myös sen rajoja.

Teoksella on useita eri tavoitteita. Karkulehto kysyy, mitä merkitsee se, että seksuaalisuus vaikuttaisi monesti olevan sekä ensimmäinen että viimeinen asia, johon huomio nykymediassa kiinnittyy. Edelleen hän ottaa tavoitteekseen kytkää seksuaalisuutta käsittelevien diskurssien ja representaatioiden analyysit näkyvästi yhteiskunnalliseen todellisuuteen ja niiden historialliseen kontekstiin, konkreettisiin aikoihin ja ajankohtiin sekä tilanteisiin, tiloihin, alueisiin ja paikkoihin. Lisäksi Karkulehto lupaa seuraavaa: ”Mediatuotannossa taloudella on suuri rooli: kyseessä on valtava bisnes. Yhtenä tämän teoksen tavoitteena on pohtia, miten rahan ja talouden rooli mediassa

liittyy seksuaalisuuteen ja miten se mahdollisesti vaikuttaa mediasisältöihin.” (s. 35). Karkulehto esittää myös tarkastelevansa seksin markkinamuotoja mediassa kolmella osa-alueella: 1) kun seksillä markkinoidaan ja myydään mediassa, 2) kun seksiä markkinoidaan ja myydään mediassa ja 3) kun seksillä markkinointia ja seksin markkinointia tai myymistä tarkastellaan mediassa kriittisesti.

Teoksen tavoitteet ja lupaukset ovat kunnianhimoisia ja laava-alaisia. Niihin kiteytyykin kirjan ongelmallisuus. Noin ristiriitaiset ja eri tasolla liikkuvat tavoitteet tuottavat käsitteellisesti ja sisällöllisesti hajanaista tekstiä. Monista asioista sanotaan jotain, mutta tässä ei päästä mainintaa pidemmälle. Siten teos esimerkiksi ei käsittele varsinaista kaupallista seksiä seksin mediemarkkinoilla. Teoksen pyrkimys talouden ja median kytköksen pohtimiseen typistyy median markkinoitumisen kuvaamiseen. Ehkä tavoitteiden hajoamisesta johtuu myös teoksen kielellinen pyörittely. Kattaakseen monet yleisyysstatot on irrottauduttava tiukasti asetetuista käsitteistä. Mutta sielua riipii – hienot ideat ja esimerkit katoavat välillä monisanaisuuden tuottamaan kömpelyyteen. Tämän vastapainoksi teos kuitenkin avaa kiehtovasti ja selkeästi representaatioiden tutkimusta ja representaatioiden politiikkaa sekä sen queer-metodologista analyysia.

Suvi Ronkainen